

Rapport

RÄTT TILL ARBETE UTAN DISKRIMINERING

Socialdemokraterna

Rätt till arbete utan diskriminering

Vi har kommit långt med välfärden i Sverige – men inte tillräckligt långt. Under mandatperioden har vi socialdemokrater halverat arbetslösheten. Vårt nästa mål är att öka sysselsättningen till 80 procent.

Den positiva sysselsättningsutvecklingen ger oss stora möjligheter att med rätt metoder och åtgärder ta tillvara alla som idag står utanför den reguljära arbetsmarknaden. Alla har rätt till ett utvecklande arbete och möjlighet till att försörja sig själv och sin familj.

Många människor med utländsk bakgrund upplever utanförskap. Arbetslösheten är högre bland invandrare. Många människor utsätts för diskriminering. Det finns många i Sverige som vill och kan men inte får arbeta.

Vi har inte råd – framförallt inte mänskligt, men inte heller ekonomiskt – att människor blir kvar i utanförskap i samhället och på arbetsmarknaden. Utvecklingen blir starkare om alla tillsammans är med och bidrar till den.

Därför vill vi socialdemokrater:

SÄTTA ARBETE I FOKUS:

- Utöka och förstärka de arbetsmarknadspolitiska insatserna utifrån ett integrationsperspektiv.
- Satsa mer på arbetsförmedling särskilt riktad för invandrare.
- Underlätta och förenkla validering av utbildning och arbetserfarenhet.
- Genomföra särskilda insatser för invandrare som saknar relevant utbildning.
- Satsa ytterligare resurser på rådgivning och information samt kreditmöjligheter till invandrare som vill starta eget företag.
- Öka inslagen av arbetspraktik och arbete i introduktionen för de nyanlända.

SATSA PÅ SPRÅK OCH UTBILDNING:

- Förbättra undervisningen i det svenska språket.
- Integrationen i det svenska samhället ska börja redan i förskolan och vara en ledstjärna genom hela skoltiden.
- Främja en breddad rekrytering till högskolan.

BEKÄMPA DISKRIMINERINGEN OCH BRYTA SEGREGATIONEN:

- Utöka och effektivisera skyddet mot diskriminering. Samhället har ett ansvar för att öka kunskapen om diskrimineringslagarna.

- Arbetsgivare nu systematiskt börjar arbeta med handlingsplaner för att motverka diskriminering.
- Bryta den sociala, etniska och ekonomiska segregationen i hela landet med särskilt fokus på våra storstadsregioner.
- Genomföra kvalitetshöjande insatser i skolor med särskilt fokus på utsatta områden.
- Unga flickor som lever under hot skall få ett större stöd.

FÖRBÄTTRA OCH EFFEKTIVISERA ASYLPROCESSEN:

- Förkorta handläggningstiderna.
- Reformera asylprocessen för att förstärka rättssäkerheten och öka effektiviteten.
- Öka kvaliteten i svenskundervisningen för asylsökande.
- Förbereda de asylsökande på ett snabbt inträde på arbetsmarknaden

Inledning

Målet är full sysselsättning – att alla ska kunna förverkliga sin rätt till arbete. Arbete och möjlighet till egen försörjning på den reguljära arbetsmarknaden, ger individen trygghet och möjlighet att själv göra sina livsval. Sveriges välfärd skall byggas på hela den arbetsföra befolkningens och varje individs förmåga att aktivt bidra till den samlade samhällsekonomiska utvecklingen. Men, det finns i dag en stor outnyttjad arbetskraftspotential bland invandrare, som ofrivilligt har hamnat i arbetslöshet eller i yrken som inte motsvarar deras formella utbildningsnivå. Vi har därför inte behov av ökad arbetskraftsinvandring idag. Sverige har inte råd - framför allt inte mänskligt, men heller inte ekonomiskt - att människor blir kvar i utanförskap.

Detta är en avgörande drivkraft bakom integrationsarbetet.

Sveriges befolkning har på bara några decennier genomgått stora förändringar och Sverige är idag ett land med många olika kulturer, språk, religioner och traditioner. Mer än en miljon människor har invandrat och mer än 800 000 invånare har en eller två utrikes födda föräldrar. Idag bor människor från över 200 nationer här och det talas mer än 150 språk i Sverige.

För oss socialdemokrater är grunden alla människors lika värde. Vi arbetar för ett samhälle fritt från intolerans där varje individ, oavsett etnisk eller kulturell bakgrund, funktionshinder, sexuell läggning eller kön, har rätt och möjlighet att göra egna och fria val. Människovärde handlar om faktiska levnadsvillkor: rätten till arbete, hälsa och utbildning och till anständiga bostäder.

Integrationspolitiken handlar om rättvisa och jämlikhet. Det handlar om att bryta den sociala, ekonomiska och etniska segregationen i samhället. Målet är att alla ska ha samma rättigheter, skyldigheter och möjligheter i arbetslivet, privatlivet och i samhället i övrigt. Det ställer krav på en medveten politik som inkluderar och tar tillvara alla människors resurser och möjligheter till självförverkligande. Däri ligger att bekämpa den strukturella diskrimineringen - ett ansvar för oss alla.

Det handlar om samhällets skyldighet att tillförsäkra kvinnor och män samma möjligheter och förutsättningar att integreras i det svenska samhället. Det innebär att i integrationsarbetet utgå från kvinnors och mäns olika livsvillkor och förutsättningar. Det innebär att stärka flickors och pojkars, kvinnors och mäns rätt till frihet. Jämställdhetsperspektivet måste införlivas i alla led av integrationsarbetet.

Vad är problemet?

Under den borgerliga regeringen i början av 1990-talet upplevde Sverige den djupaste lågkonjunkturen sedan 1930-talet. Sverige gick från låg arbetslöshet till massarbetslöshet. Inströmningen från krigets balkan skedde när Sverige för första gången på länge hade en hög arbetslöshet. Bara under 1993 beviljades 80 000 personer uppehållstillstånd. Bara under tiden mellan 1990 och 1995 beviljades drygt 400 000 personer uppehållstillstånd för flyktingar och anhöriga. De nyanlända invandrarna drabbades särskilt hårt av nedgången och förändringarna på arbetsmarknaden. Detta ledde även till att den ekonomiska, sociala och etniska segregationen i samhället ökade, särskilt i storstäderna.

Trots denna utveckling och de utmaningar vi ställdes inför har vi kommit en bra bit på väg. Ekonomin är i balans, vi har en god tillväxt och arbetslösheten sjunker. Fler invandrare kan försörja sig själva och kommunernas socialbidragskostnader har minskat. Vi har sett ett trendbrott på arbetsmarknaden. Sysselsättningen ökar och arbetslösheten sjunker i snabbare takt bland utrikes födda än genomsnittet. Men det finns fortfarande en arbetskraftspotential bland invandrare som ofrivilligt har hamnat i arbetslöshet eller i yrken som inte motsvarar deras formella utbildningsnivå, och en tydlig könsfördelning finns till kvinnornas nackdel.

Bakgrunden till den uppkomna situationen är komplex. Förklaringarna måste sökas inom många områden. En alltför långdragen asylprocess, en introduktion som inte är tillräckligt individualiserad, en språkutbildning som inte tillräckligt tar hänsyn till individens förutsättningar, brister när det gäller validering av kompetens och yrkeskunnande, brist på kompetensutveckling, brister när det gäller individuell handläggning i arbetsmarknadssystemet, diskriminering i arbetslivet, ekonomisk-, social- och etnisk segregering i boendet, brister i barns och ungdomars utbildningssituation.

Diskriminering innebär att arbetsgivare inte tar tillvara den potential av arbetskraft som finns i Sverige. Arbetsgivarna måste öppna arbetsmarknaden för alla oavsett ursprung och bakgrund.

Den ekonomiska globaliseringen gynnar ett land som Sverige. Men det är inte självklart att alla i Sverige gynnas. Detta ställer krav på en medveten politik som gör att människor kan utnyttja sina resurser och möjligheter till självförverkligande.

Arbete i fokus

Sveriges välfärd måste byggas på hela den arbetsföra befolkningen och varje individs rätt att arbeta och bidra till samhällsekonomin. Vi står inför en viktig och angelägen uppgift att öppna arbetsmarknaden för de människor som har kommit till vårt land. Målet för oss socialdemokrater är arbete för alla oavsett ursprung och bakgrund. Arbete är grundläggande inte bara för en persons försörjning. Det ger möjlighet till fria livsval. Det ger tillgång till språk. Det ger social samvaro och gemenskap.

Rätten till arbete är emellertid inte en realitet för alla. Alltför många invandrare står idag utanför arbetsmarknaden trots att behovet av arbetskraft ökar och många talar om arbetskraftsinvandring. Istället för att bara diskutera framtida arbetskraftsinvandring vill vi diskutera hur alla i Sverige ska kunna få ett arbete.

Vi vill att de generella arbetsmarknadspolitiska åtgärderna ska vara grunden för att invandrare ska komma in på arbetsmarknaden. Anställningsstöden, aktivitetsgarantin och övriga program har stor betydelse för olika grupper av människor med utländsk bakgrund. Riktade insatser och särskilda prioriteringar är dock nödvändiga.

Redan nu skall det göras en individuell introduktionsplan för varje enskild nyanländ flykting som har beviljats uppehållstillstånd. Grunden för detta kan läggas redan under tiden som en asylansökan behandlas genom att individens kompetens uppmärksammas och utvecklas i den organiserade verksamheten. Ett omfattande förnyelsearbete av kommunernas verksamhet sker i syfte att utveckla en mer individanpassad och flexibel introduktion. Som ett led i sitt långsiktiga arbete för att utveckla introduktionen skall Integrationsverket i samverkan med berörda, särskilt stimulera en ökad differentiering av introduktionsinsatserna så att den blir mer effektiv och anpassad till den enskilde individens förutsättningar.

Men, detta räcker inte, vi måste gå vidare. De riktade satsningar som sker inom arbetsmarknadspolitikens ram för invandrare måste fortsätta och förstärkas.

Många personer som invandrar till Sverige har gymnasie- eller högre utbildning från sitt hemland. De kan också ha arbets- eller yrkeserfarenheter från verksamhetsområden som är relevanta i Sverige där efterfrågan är stor. Denna kunskap behöver valideras för att deras kompetens ska tas tillvara och deras utgångsläge på arbetsmarknaden bli bättre. Arbete sker redan idag när det gäller validering men det brister i omfattning och kvalitet. De brister som finns måste åtgärdas.

En förutsättning för att lyckas är att arbetsgivarna engagerar sig och ser den kompetens som invandrare har och ger dem möjlighet att komma in i arbetslivet. Det innebär framförallt att öppna arbetsmarknaden för alla som bor i Sverige. Vi vill mobilisera arbetsgivarna att motverka diskriminering och anställa de personer som har efterfrågad kompetens oavsett bakgrund och ursprung och att erbjuda praktikplatser för dem som har begränsad erfarenhet av svenskt arbetsliv.

Det är också viktigt att stödja dem som vill driva eget företag. I Sverige startas idag vart femte företag av en person med utländsk bakgrund. Uppskattningsvis finns det ca 70 000 företag som bedrivs av en person med utländsk bakgrund. En viktig fråga är tillgången till riskkapital som är anpassad till villkoren för varje låntagare. Men det handlar även om rådgivning och information.

VI SOCIALDEMOKRATER VILL:

- Utöka de arbetsmarknadspolitiska insatserna utifrån ett integrationsperspektiv. Vi vill förstärka insatserna inom aktivitetsgarantin genom ett förhöjt anställningsstöd för att öka möjligheterna till ett jobb för dem som varit borta länge från arbetslivet.
- Satsa mer på arbetsförmedling särskilt gentemot invandrare. Det finns redan i dag särskilda resurser som går till Arbetsmarknadsverket för detta arbete. Dessa resurser vill vi utöka. Vi vill också gå vidare med att utveckla individualiseringen och flexibiliteten i den service och de insatser som erbjuds de sökande på arbetsförmedlingarna bl.a. genom ytterligare utveckling av de individuella handlingsplanerna.
- Underlätta och förenkla validering av utbildning och arbetserfarenhet. Alla vuxna, inte minst invandrare, ska få möjlighet att snabbt få utbildningar, faktiska kunskaper, yrkeskompetens och erfarenheter validerade och dokumenterade på ett likvärdigt och kvalitetssäkert sätt. Vi vill att offentliga och privata arbetsgivare ska medverka med arbetsplatsförlagd bedömning av kompetens hos invandrare med yrkeserfarenheter eller yrkesutbildning från utlandet.
- Genomföra särskilda insatser för invandrare som saknar relevant utbildning.
- Öka inslagen av arbete och arbetspraktik i introduktionen för de nyanlända. Vi vill mobilisera såväl privata som offentliga arbetsgivare i arbetet med att ta fram individanpassade praktikplatser med olika inriktning för personer utan, eller med begränsad, erfarenhet av svenskt arbetsliv.
- Satsa ytterligare resurser på rådgivning och information till invandrare som vill starta eget företag och införa nya och enklare former för att låna kapital.

Språk och utbildning

Språket är avgörande för att komma in i arbetslivet och stå stark i föräldrarollen. Förutsättningarna för att lära sig ett språk varierar från person till person. Vi vill därför att nyanlända invandrare skall ges en undervisning som håller en hög kvalitet och är anpassad efter varje individs behov och möjligheter.

Samhället kan stimulera språkinläringen, men motivationen och kunskaperna kan inte tvingas fram. Vi tror inte att ett språkkrav för medborgarskap är att börja i rätt ände. Vi tror att varje individs förutsättningar för språkinläring ökar om vi river de hinder som stänger ute människor från arbetsmarknaden. Det sker även genom att introduktionen utformas så att den stärker individens möjligheter att bli delaktig i samhället. Tryggheten att bli medborgare i ett land får inte vara avhängigt en individs studieförmåga, hälsotillstånd, ålder eller utsatthet för diskriminering. Vi vill istället satsa resurser på snabb värdering av invandrades kunskap och språkutbildning i arbete eller praktik.

Ett av resultaten av den socialdemokratiska storstadspolitiken är att flera skolor har hittat nya metoder för att engagera och hjälpa eleverna till bra prestationer. Antalet barn som inte klarar godkänt i basämnena minskar kraftigt i dessa skolor. Vi kan se att många barn som tidigare har stått utanför den ordinarie barnomsorgen nu har fått plats i förskolor med särskild inriktning på barns språkutveckling. Därmed har dessa barn fått mer likvärdiga förutsättningar för skolstarten. En socialdemokratisk regering kommer därför att se till att barn med utländsk bakgrund får bättre stöd för att nå kunskapsmålen i skolan.

Svenska för invandrare (sfi) förändras redan till hösten. Utbildningsmålen och utbildningen skall anpassas till varje studerandes bakgrund, förutsättningar och planer för sin vistelse i Sverige. Syftet är att var och en ska få ett fungerande språk, som svarar mot behoven och kraven i den verksamhet som han eller hon avser att söka sig till i Sverige. Skolverket har fått medel för sfi-lärarnas kompetensutveckling. Det handlar om att öka sfi-lärarnas kunskaper när det gäller vuxnas andraspråksinläring. Nationellt centrum för sfi och svenska som andraspråk, som bl.a. anordnar fortbildningskurser för lärare, har permanentats. Även under tiden som en asylansökan provas skall kvaliteten i svenskundervisningen höjas genom att de nya metoderna och synsätten tillämpas.

VI SOCIALDEMOKRATER VILL:

- Förbättra undervisningen i det svenska språket. Vi vill att alla som bor i Sverige ska ha möjligheter att lära sig det svenska språket, både genom undervisning och i praktik. Vi vill skapa en språkutbildning av hög kvalitet.
- Att integrationen i det svenska samhället ska börja redan i förskolan.
- Genomföra kvalitetshöjande insatser i skolor med särskilt fokus på utsatta områden.
- Främja en breddad rekrytering till högskolan. Varje universitet och högskola bör upprätta lokala handlingsplaner för hur arbetet med att bredda rekryteringen skall bedrivas. Vi vill tydliggöra universitetens och högskolornas ansvar för att pröva om sökande som saknar formell behörighet i realiteten har de kunskaper som krävs.
- Fortsätta satsa på kompletterande utbildning till dem som redan har högskoleexamen.

Bekämpa diskrimineringen och bryt segregationen

Vi tror att diskrimineringen är det enskilt största hindret för integrationen i Sverige. Det har bl.a. visat sig genom att Ombudsmannen mot etnisk diskriminering, DO, har fått en dramatiskt ökande andel ärenden om anmälningar om etnisk diskriminering i arbetslivet och undersökningar visar att kunskapen i arbetslivet om lagen är låg. Samhället har ett ansvar för att öka kunskapen om lagen.

För att skyddet mot diskriminering skall vara effektivt kan det vara nödvändigt att sanktioner i lagstiftningen kombineras med andra former av ingripande åtgärder från det allmänna. Socialdemokraternas uppfattning är att offentliga medel inte ska gå till verksamhet inom ramen för vilken grundläggande mänskliga rättigheter kränks. Diskriminering på grund av etnicitet, religion, kön, sexuell läggning och funktionshinder är en sådan kränkning.

Lagen om åtgärder mot etnisk diskriminering i arbetslivet ställer krav på arbetsgivare att bedriva ett målinriktat arbete för att aktivt främja etnisk mångfald på arbetsplatsen. Ett syfte med kravet på aktiva åtgärder är att förebygga diskriminering. Arbetsgivaren skall bl.a. verka för att personer av olika etnisk tillhörighet ges möjlighet att söka lediga anställningar. En handlingsplan kan vara ett verktyg för en målmedveten planmässig rekrytering utan diskriminering och ett systematiskt arbete för att leva upp till lagens krav på aktiva åtgärder. En handlingsplan är också ett verktyg för att bygga upp kunskap och en organisation som har förmågan att kunna rekrytera de allra bästa begåvningarna oavsett bakgrund och ursprung och ett sätt att bredda basen för rekrytering.

I segregerade bostadsområden i storstadsregionerna pågår inom ramen för storstadspolitiken långsiktiga satsningar för att åstadkomma en mer positiv utveckling. Satsningarna inriktas på tillväxt, sysselsättning och språkutveckling. Vi vill ta tillvara och utveckla de metoder och erfarenheter som vuxit fram inom storstadsarbetet.

Skillnaderna i villkor i många avseenden är större mellan kvinnor och män med utländsk bakgrund än mellan kvinnor och män med svensk bakgrund. Samtidigt är spännvidden inom gruppen kvinnor respektive gruppen män med utländsk bakgrund mycket stor. Det gäller exempelvis på arbetsmarkanden, utbildning och valdeltagande. Vi vill lägga ner mer kraft på att utjämna dessa skillnader.

Asylsökande och nyanlända invandrare söker sig ofta till bostadsområden i storstäderna, som redan är segregerade. Detta är en bidragande orsak till att den socioekonomiska och etniska segregationen i storstadsregionerna inte bryts. Bostadssituationen för nyanlända flyktingar i storstäderna påverkar ofta negativt deras möjligheter att lära sig svenska, komma in på arbetsmarknaden och i övrigt integreras i samhället. Detta trots att arbetsmarknadssituationen generellt är bättre i storstäderna än på de flesta andra håll i landet. Samtidigt finns det mindre kommuner med ambitiösa introduktionsprogram och goda möjligheter till boende, skola och barnomsorg. Även möjligheter till arbete kan vara gynnsamma, åtminstone om det inte begränsas till den kommun där bostad kan erbjudas utan ses i ett vidare regionalt perspektiv. Att underlätta för den som vill flytta från de mest segregerade områdena i storstäderna till delar av landet där förutsättningarna för integration är bättre är angeläget inte bara ur ett individperspektiv utan det kan också vara av betydelse för den regionala utvecklingen och tillväxten.

Mot bakgrund av att var femte företag startas av en person med utländsk bakgrund har flera lokala och regionala aktörer insett att här finns starka drivkrafter för tillväxt med direkt betydelse för regionens utveckling. Det finns åtskilliga exempel på framgångsrika regionala integrationsstrategier där nyanländas och övriga invandrades kompetenser inom t.ex. bygg, vård och omsorg knyts till arbetsmarknadens behov.

VI SOCIALDEMOKRATER VILL:

- Utöka och effektivisera skyddet mot diskriminering. Skyddet skall stärkas även på flera andra områden än i arbetslivet. Detta gäller bl.a. hos arbetsförmedlingen, när någon vill starta ett eget företag, inom skola och annan utbildning, hälso- och sjukvården och sociala förmåner. Vi vill stärka Ombudsmannen mot etnisk diskriminering, DO. Samhället har ett ansvar för att öka kunskapen om diskrimineringslagarna.
- Att arbetsgivare nu systematiskt börjar arbeta med handlingsplaner för att motverka diskriminering.
- Bryta den sociala, etniska och ekonomiska segregationen i hela landet med särskilt fokus på våra storstadsregioner.
- Genomföra kvalitetshöjande insatser i skolor med särskilt fokus på segregerade områden.
- Att kvinnor och män tillförsäkras lika rättigheter och möjligheter att integreras i det svenska samhället. Vi vill att unga flickor som lever under hot eller tvång skall få ett snabbt och kunnigt bemötande av skola, polis och socialtjänst och vid behov skyddat boende.
- Vi vill tillsammans med kommunerna i våra storstäder ta tillvara de erfarenheter som vuxit fram genom storstadsarbetet.
- Genomföra insatser för att antidiskrimineringsklausuler används vid offentlig upphandling.

Förbättra och effektivisera asylprocessen

Det är viktigt att hålla isär flyktingpolitiken, som handlar om vårt absoluta åtagande att ge skydd åt förföljda, från bedömningarna som måste göras när vi diskuterar arbetskraftsinvandring. Möjligheterna till skydd får aldrig bli en fråga om hur efterfrågan på arbetsmarknaden ser ut.

Samtidigt ska den tid som asylsökande väntar på besked om uppehållstillstånd användas på ett bra sätt. Arbete och möjligheten till egen försörjning är centralt för integrationspolitiken och det ska också prägla bemötandet av de asylsökande under den tid som deras asylansökan behandlas. Migrationsverket kan till exempel undanta en asylsökande från skyldigheten att ha arbetsstillstånd om det bedöms att handläggningen av asylansökan kan ta längre tid än fyra månader.

Asylsökande deltar också i organiserad verksamhet som Migrationsverket svarar för. Undervisning i svenska är en viktig del av den organiserade verksamheten. Att de asylsökande har ansvar att sköta de anläggningar där de bor är en annan del av verksamheten.

Den sammanlagda tid från ankomst till Sverige till slutligt beslut måste hållas så kort som möjligt. Väntan i osäkerhet är passiviserande och nedbrytande. I dag är väntetiden alltför lång. Detta beror både på att det kan vara svårt att bedöma skyddsbehoven i enskilda fall och att identitetshandlingar saknas. Cirka 75 procent av de som söker asyl saknar identitetshandlingar. Den långa tiden i väntan beror också på att beslutsfattandet släpar efter på grund av ett kraftigt ökat antal asylsökande.

VI SOCIALDEMOKRATER VILL:

- Färkorta handläggningstiderna.
- Reformera instans- och processordningen i syfte att förstärka rättssäkerheten och öka effektiviteten i processen.
- Öka kvaliteten i svenskundervisningen för asylsökande.
- Förbereda de asylsökande på ett snabbt inträde på arbetsmarknaden . Asylsökande skall under väntetiden få en bra förberedelse för arbete och integration i Sverige eller det land man återvänder till efter eventuellt avslag på en asylansökan.
- Att mottagandet för barn och särskilt ensamma flyktingbarn förbättras.